

KADER VE KAZA İNANCI

Kader ve kazaya iman, İslam'ın altı inanç esasından biridir. **Kader** kelime olarak bir şeye gücü yetmek, biçimlendirmek, planlamak gibi anlamlara gelir. Terim olarak Allah'ın (cc) sonsuz ilmi ve kudretiyle, evrende olmuş ve olacak her şeyi bilmesi ve takdir etmesidir. **Kaza** kelime olarak hükmetmek, emretmek, yaratmak anlamlarına gelir. Terim olarak ezelde bilinen ve takdir edilen şeyin, zamanı ve yeri geldiğinde Allah (cc) tarafından yaratılması demektir. "Su 100 derecede kaynar." kuralı kader kavramını ifade ederken, 100 dereceye ulaşan suyun kaynaması ise kazadır.

Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır

Evrende var olan her şey belirli bir ölçü ve düzen içinde yaratılmıştır, gelişigüzel hiçbir oluşum yoktur. Evreni ve içindekileri mükemmel yaratan Allah (cc), bu düzeni ahenk içinde devam ettirmektedir. Allah'ın (cc) yaratmasındaki mükemmelliğin örnekleri, her insanın anlayacağı derecede açıktır. İlk olarak insanın yaratılışındaki ölçü ve düzenin kusursuzluğu bunun bir göstergesidir. Bu gerçek, Kur'an'da, "**Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır.**" (Tin suresi 4. ayet) şeklinde vurgulanmaktadır. Sadece beş duyu organı bile insanın mükemmelliğini göstermektedir. Ayrıca galaksilerin yörüngelelerinden sapmaması, dünyanın kendi eksenini etrafında dönüşüyle gece ve gündüzün oluşması gibi örnekler bu dengeli ve uyumlu düzene işaret eder. İmanın altı şartından biri olan kaza ve kader inancı da evrendeki ölçü ve düzenle yakından ilgilidir.

Kader ve Evrendeki Yasalar

Kur'an-ı Kerim'de kader, evrenin düzenli işleyişini belirleyen yasalar anlamında da kullanılmaktadır. Evrendeki her şey, Allah'ın (cc) koyduğu biyolojik, fiziksel ve toplumsal yasalara göre hareket etmektedir. Kur'an'da, "**Her şeyin hazineleri sadece bizim katımızdadır ve biz oradan indirdiğimizi belirli bir ölçüye göre indiririz.**" (Hicr suresi 21. ayet) buyurularak bu gerçeğe dikkat çekilmiştir. Allah'ın (cc) evrendeki uyumu sağlamak için koyduğu bu yasalara **sünnetullah** veya **âdetullah** denir.

Sünnetullah kavramını fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasalar olarak üç grupta inceleyebiliriz.

SÜNNETULLAH

(Evrendeki Yasalar)

Fiziksel Yasalar

Fiziksel yasalar madde ve enerjinin hareketi, değişimi ve maddeler arası ilişkileri düzenleyen evrensel ve zorunlu yasalardır. Doğa yasaları olarak bilinen bu kurallar, gözlem ve deneylerle doğrulanmış olup sebep sonuç ilişkisine dayalıdır.

Evrendeki fiziksel yasalar, Allah'ın (cc) koyduğu ölçü ve dengeyi koruyan ilkelere. Evren, bu yasalar sayesinde düzenli bir şekilde işleyişini sürdürmektedir. Güneş'in, Ay'ın ve Dünya'nın kendi yörüngelerinde hareket etmeleri, aralarındaki çekim kuvveti Allah'ın (cc) evrene koyduğu yasaların göstergesidir. Yasin suresi 38. ayetinde buna şöyle işaret edilmektedir: "**Güneş kendisine ait yerleşik bir düzene göre (yörüngesinde) akıp gider. Bu, çok güçlü ve her şeyi bilen Allah'ın takdirdir.**"

Fiziksel yasalara bağlı olarak yapılan araştırmalar neticesinde bilim insanları, yeni teknolojik tasarımlar ortaya koymaktadır.

Biyolojik Yasalar

Biyolojik yasalar canlıların oluşumu, gelişimi ve yaşam süreçleriyle ilgili ilahi yasalardır. Fotosentez, solunum, dolaşım gibi süreçler bu yasalar arasında yer alır. Biyolojik yasalar da fiziksel yasalar gibi deney, gözlem ve araştırmalar sonucu keşfedilir. Kur'an'da, insanın yaratılışıyla ilgili "**Allah sizi topraktan, sonra nutfeden yarattı. Sonra da sizi birbirinize eş kıldı. O'nun bilgisi olmadan hiçbir dişi ne gebe kalır ne doğurur...**" (Fatır suresi 11. ayet) buyrulur.

Allah'ın (cc) kuşlara kanat, balıklara solungaç vermesi gibi yaratılış farklılıkları da biyolojik yasalar çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Toplumsal Yasalar

Toplumun sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için uyması gereken yasalara toplumsal yasalar denir. Allah (cc), evrenin düzeni için fiziksel ve biyolojik yasaları, toplumların düzeni için de toplumsal yasaları koymuştur. Bir toplumun huzuru sevgi, kardeşlik, doğruluk, adalet, kul hakkı gibi ilkelerin uygulanmasına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim'de, **“Yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmadılar mı?..”** (Fatır suresi 44. ayet) buyurularak toplumsal yasalara dikkat çekilmekte, insanların bunlar üzerinde düşünmeleri ve bu yasalara uygun hareket etmeleri istenmektedir.

İNSANIN İRADESİ VE KADER

Allah (cc), insanlara iyiyi ve kötüyü ayırt edebilmeleri için akıl ve irade vermiştir. Peygamberler ve ilahi kitaplar aracılığıyla doğru yolu göstermiş ancak seçim yapma hakkını insanlara bırakmıştır.

İnsan davranışları seçime dayalı ve zorunlu olmak üzere iki kısımdır. Yazı yazmak, oturmak, çalışmak, namaz kılmak özgür iradeyle seçilerek yapılan davranışlardır. Kişinin bu sorumluluk alanına **cüzi irade** denir. İnsan, sınırlı bir özgürlüğe sahiptir ve bu nedenle tercih ederek yaptıklarından sorumludur.

Küllî irade, Allah'ın (cc) sınırsız iradesidir. Evrendeki her şey küllî irade sayesinde gerçekleşir. Kalbin çalışması ve nefes alıp vermek insanın iradesinin dışında gerçekleşir. Ne zaman, nerede, hangi anneden doğacağı, hangi ırktan olacağı, göz ve ten rengi insanın karar ve iradesinin dışında Yüce Allah'ın takdiriyle gerçekleşir. Allah'ın (cc) küllî iradesi, cüzi irade olarak adlandırılan insan iradesini de kapsar. Yani insan, yaptığı fiillerde özgürdür fakat bu fiillerin gerçekleşmesini sağlayan Yüce Allah'tır. İnsan, kendi iradesi ve seçimi dışında başına gelen durumlardan sorumlu değildir.

Sorumluluk bir kimsenin verdiği kararların sonuçlarını üstlenmesi, yaptığı ya da yapması gerekirken yapmadığı işlerden dolayı hesap vermek zorunda olmasıdır. İnsan, akı ve iradesi sebebiyle tercihlerinde özgürdür. Dolayısıyla tercihleri sonucunda ortaya çıkan durumlardan da sorumludur. Konuyla ilgili, Kur'an-ı Kerim'de "... **Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz.**" (Nahl suresi 93. ayet) buyrulmaktadır.

Allah'ın (cc) iradesi gibi ilmi de her şeyi kuşatır ve sonsuzdur. İnsanın bilgisi görünen âlemdeki bilgilerle sınırlıyken Yüce Allah'ın ilmi hem görünen hem de görünmeyen (gayb) âlemi kuşatır.

Kader insanın sorumluluktan kaçması için bir bahane değildir. Kişi, yaptığı yanlışları "kaderim böyleymiş", "alın yazım buymuş" diyerek meşrulaştıramaz. Örneğin hırsızlık yapan bir kişinin suçunu kadere bağlaması İslam'a uygun değildir. Hırsızlık, kötü bir davranıştır ve kişi bunu kendi özgür iradesiyle seçmiştir. İnsan, yaptığı hataların sorumluluğunu Allah'a (cc) yüklememeli, evrenin yasalarını ve kendi seçimlerinin sonuçlarını göz önünde bulundurmalıdır.

KADERLE İLGİLİ KAVRAMLAR

İslam'da kader ve kazayı doğru anlayabilmek için bazı temel kavramları bilmek gerekir. Bunların başında ömür, ecel, rızık, tevekkül, başarı, başarısızlık, sağlık ve hastalık gibi kavramlar gelir.

Ömür ve Ecel

Ömür, insanın ve diğer canlıların doğumundan ölümüne kadar geçen süredir; ecel ise bu sürenin sona ermesidir. Evrendeki hiçbir varlık sonsuz değildir. Bitkiler, hayvanlar, insanlar hatta cansız varlıkların bile ömrü bir gün son bulur. Bu gerçek, Kur'an'da "**Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir ecel için yarattık...**" (Ahkaf suresi 3. ayet) şeklinde vurgulanmıştır.

İslam'a göre insan, ömrünün ne zaman biteceğini bilemez fakat bu süreyi Allah'ın (cc) rızasına uygun şekilde, faydalı ve güzel işler yaparak geçirmelidir. Ayrıca insan sadece dünya hayatıyla sınırlı değildir, ölümden sonra ahiret hayatı da vardır. Kişi, dünyadaki amelleriyle ahiret hayatını şekillendirir. Bu nedenle insan zamanı bilinçli kullanmalı, faydalı işler yaparak kendine ve topluma katkıda bulunmalıdır.

Rızık

Allah'ın (cc), canlıların yaşamlarını sürdürebilmesi için yarattıklarının tamamı rızık olarak değerlendirilir. Yenilen, içilen ve giyilenlerin yanı sıra ilim, hikmet gibi maddi ve manevi ihtiyaç duyulan her şey Allah'ın (cc) insanlara bahşettiği rızıklardandır.

Yüce Allah, rızık veren anlamındaki Rezzak ismiyle her canlının rızığını belirler. Ancak insanın bu rızığı helal yoldan elde etmek için çalışması ve çaba göstermesi gerekir. Allah (cc), insanın gösterdiği gayrete göre rızığını yaratır. İslam'da, rızığın Allah (cc) tarafından verilmesi tembelliğe bahane değildir; insanın aktif bir şekilde çalışması ve emek harcaması esastır. Zira Allah'ın (cc) insanlara rehber olması amacıyla gönderdiği peygamberler de hem tebliğ vazifelerini yerine getirmiş hem de kendi emekleriyle geçimlerini sağlamışlardır.

Kur'an'da, çalışmanın önemi vurgulanır ve insanın ancak yaptığı işin karşılığını alabileceği belirtilir. İslam'da dilencilik hoş görülmemiştir. Kumar, şans oyunları, gasp, hırsızlık gibi haksız kazanç yollarından gelir elde etmek İslam dininde haram sayılmıştır.

Tevekkül

Tevekkül, insanın gerekli çabayı gösterip tedbirleri aldıktan sonra sonucu Allah'a (cc) bırakmasıdır. Kur'an-ı Kerim, tevekkül edenlere Allah'ın (cc) yeteceğini bildirir. Hz. Muhammed (sav) de hicret yoluna çıkarken Allah'a (cc) tevekkül ederek gerekli tedbirleri almış ve Müslümanlara örnek olmuştur. Gerçek tevekkül, sorumluluk bilinciyle hareket etmeyi gerektirir. Örneğin bir çiftçi ürün almak için tarlasını ekip bakımını yapmalı, bir hasta tedavisi için gerekli adımları atmalı ve sonucunu Allah'tan (cc) beklemelidir. Gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmaması nedeniyle yaşanan iş kazaları için kaderin bir sonucu demek, insanları sorumluluktan kurtarmaz. İşveren ve işçi her türlü tedbiri almak zorundadır. Tedbirsiz davranıp sonucu kadere bağlamak yanlış bir yaklaşımdır.

İslam dinine göre kader inancı, insanın akıl ve iradesini kullanmasını, çalışmasını ve sorumluluklarını yerine getirmesini ister. Çünkü doğru tevekkül anlayışı hem çalışmayı hem de Allah'a (cc) güvenmeyi içerir.

Başarı ve Başarısızlık

Başarı, bireyin belirli bir işte beklediği sonucu elde etmesidir. Başarı için yalnızca inanmak yetmez; çalışmak ve harekete geçmek gerekir. Başarı yolunda insanın önüne çok sayıda engel çıkabilir. Bir engelle karşılaşıldığında hemen vazgeçmek ve sorumluluktan kaçmak doğru değildir. Bu konuda Hz. Muhammed (sav) tutum ve davranışlarıyla müminlere örnek olmuştur. Mekke’de başına gelen bütün olumsuzluklara rağmen azim ve kararlılıkla insanları hak yola davet etmeye devam etmiştir.

İnanan insan, başarı yolunda sorumluluklarını yerine getirdikten sonra başarının Allah’ın (cc) bir lütfu olduğunu bilir. Kur’an-ı Kerim’de, bu konuyla ilgili “... **Ben sadece gücümün yettiği kadar ıslah etmek istiyorum. Fakat başarmam ancak Allah’ın yardımı ile. Yalnız O’na dayandım ve O’na döneceğim.**” (Hud suresi 88. ayet) buyurulmuştur. Dolayısıyla başarı, azim, gayret, sebat ve sabır gibi tutum ve davranışlar Allah’ın (cc) bizlere bir ikramıdır.

Sağlık ve Hastalık

Sağlık, insanın fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan iyi olmasıdır; hastalık ise bu dengenin bozulmasıdır. İslam, beden ve ruh sağlığının korunmasını önemli bir sorumluluk olarak görür. Beden, Allah’ın (cc) insana emanetidir ve korunmalıdır.

İnsan biyolojik yasalar çerçevesinde yaşamını sürdürür. Sağlığını da bu yasalar doğrultusunda korumalıdır. Bu yüzden hastalıklardan korunmak ve tedavi olmak önemlidir. Hz. Muhammed (sav), her hastalığın bir şifasının olduğunu belirterek tedaviyi teşvik etmiştir. Ancak şifanın Allah’tan (cc) geldiği unutulmamalıdır.

Bunların yanı sıra dinimizde helal ve temiz olanı tercih etmek, haramdan uzak durmak da beden ve ruh sağlığımız açısından önemlidir. Kur’an-ı Kerim’de “**Ey insanlar! Yeryüzünde bulunan maddelerin helal ve temiz olanlarından yiyin...**” (Bakara suresi 168. ayet) buyurulmuştur. Ayrıca beden, elbise ve çevre temizliğine dikkat etmekle ilgili Müddessir suresinin 4 ve 5. ayetlerinde “**Elbiseni temiz tut. Her türlü pislikten uzak dur.**” buyurularak bu konuya dikkat çekilmiştir.

Alınan bütün önlemlere rağmen insanlar yine de hasta olabilir. Böyle durumlarda “Hasta olmak benim kaderimde varmış.” diyerek tedavi olmamak veya hastalığa çare aramamak doğru bir kader anlayışı değildir.

BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. MUSA

Hız. Musa Mısır'da doğmuş, soyu Hz. İbrahim'e dayanan bir peygamberdir. Allah'ın (cc) İsrailoğullarına gönderdiği peygamberlerden biridir.

Eski Mısır'da krallara Firavun denirdi. Hz. Musa'nın doğduğu dönemde başta olan Firavun halka zulmediyor, İsrailoğullarına türlü işkenceler yapıyordu. Firavun gördüğü bir rüya sebebiyle bütün erkek çocukların öldürölmesini emretti. Hz. Musa bu dönemde dünyaya gelmişti. Allah'ın (cc) emriyle annesi onu bir sandığa koyarak Nil Nehri'ne bıraktı. Firavun'un karısı nehrin kıyısında sandığı bularak onu evlat edindi. Hz. Musa'nın emzirmesi için annesine mucizevi bir görev verilmesini ifade eden "... 'Size onun bakımını, sizin adınıza üstlenecek ve ona içtenlik ve şefkatle davranacak bir aile göstereyim mi?' dedi." (Kasas suresi 12. ayet) ayeti de onun kendi annesi tarafından Firavun'un sarayında büyütölüğünü bildirir.

Hız. Musa olgunluk çağına gelince Medyen şehrine gitti. Orada yardımcı olduğı yaşlı bir adamın yanında kaldı ve onun kızıyla evlendi. On yıl orada yaşadıktan sonra Mısır'a dönerken Allah (cc) ona peygamberlik verdi ve mucizeler bahşetti. Hz. Musa bu görevin ağır bir yük olduğunu bildiğı için "**Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu da benimle birlikte, beni doğrulayan bir yardımcı olarak gönder...**" (Kasas suresi 34. ayet) diye dua etti. Kardeşi Hz. Harun da ona yardımcı olarak görevlendirildi.

Hız. Musa ve Hz. Harun, Allah'ın (cc) emriyle Firavun'a giderek "... **Ey Firavun! Şüphesiz ki ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim. Bana, Allah'a karşı sadece gerçeğı söylemem yaraşır. Ben size Rabbinizden açık bir delil (mucize) getirdim. Artık İsrailoğullarını benimle gönder.**" (Araf suresi 104-105. ayetler) diye uyardılar. Firavun, Hz. Musa'nın peygamberliğini kabul etmedi ve güç gösterisi yapmak için sihirbazlarını çağırdı. Sihirbazlar ellerindeki ipleri yılan şeklinde göstererek halkın gözünü boyadı. Hz. Musa'nın ejderhaya dönüşen asası yılanları yuttu. Böylece sihirbazlar gerçeğı anladılar ve Allah'a (cc) iman ettiklerini söylediler.

Bunun üzerine Firavun, Hz. Musa'yı öldürmeye karar verdi. Hz. Musa, Allah'ın (cc) emri sonrası İsrailoğulları ile Mısır'dan ayrılınca Firavun ve ordusu peşlerine düştü. Kızıldeniz kıyısında sıkışan İsrailoğullarının endişelendiğı sırada Hz. Musa, Allah'ın (cc) emriyle asasını denize vurdu. Bir mucize olarak deniz yarıldı ve İsrailoğulları karşı kıyıya geçti. Onları takip eden Firavun ve ordusu denizin kapanmasıyla boğuldular.

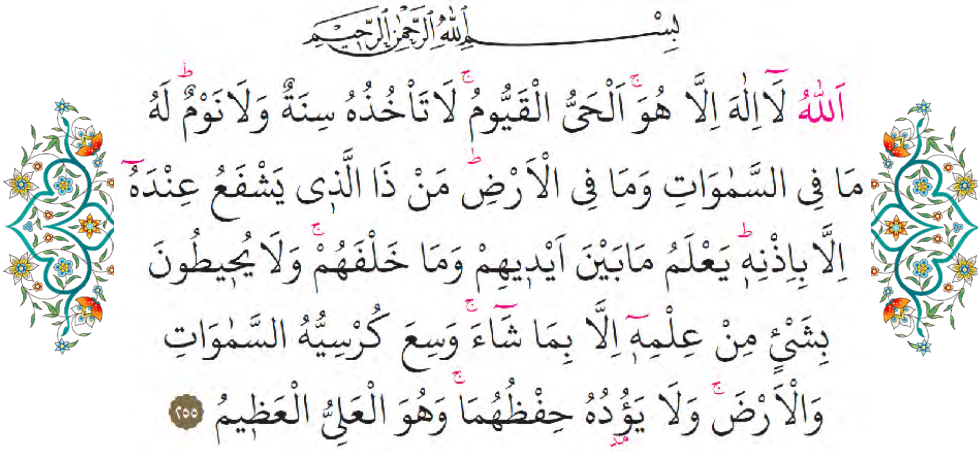
Hız. Musa, Allah'ın (cc) çağrısı gereğı kardeşi Hz. Harun'u yerine vekil bırakıp kavminden bir müddet ayrıldı. Döndüğünde onların Hz. Harun'u dinlemeyerek altından yapılmış bir buzağıya taptıklarını gördü. Hz. Musa bu manzarayı görünce öfkelenerek önce kardeşi Hz. Harun'a kızdı ve kavmine "... **Ey kavmim! Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmamış mıydı? Peki size bu süre çok mu uzun geldi, yoksa Rabbinizin gazabına uğramak istediniz de onun için mi bana verdiğiniz sözden döndünüz!**" (Taha suresi 86. ayet) dedi. İsrailoğulları tövbe ettikten sonra Hz. Musa onları Filistin'e yerleştirmek istese de onlar direndi ve Hz. Musa ile Hz. Harun'u yalnız bıraktı.

Hak ve batıl mücadelesinin iki büyük peygamberi olan Hz. Musa ve Hz. Harun'un Firavun karşısında sergiledikleri duruş güzel bir örnektir. Hz. Musa resul ve nebidir, ihlas sahibidir. Allah (cc) tarafından ona sevgi verilmiştir ve O'nun kontrolünde yetiştirilmiştir. Kardeşi Hz. Harun da onun en büyük destekçisi olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa'nın Hz. Muhammed'i (sav) müjdeleyen bir peygamber olduğı bildirilir.

BİR AYET TANIYORUM: AYETELKÜRSİ VE ANLAMI

Ayetelkürsi Bakara suresinin 255. ayetidir. İçinde “kürsi” sözcüğü geçtiği için bu isimle anılır. Ayet, Yüce Allah’ın eşsiz sıfatlarını ve gücünü anlatır.

Hız. Muhammed (sav), Ayetelkürsi’nin, Allah’tan (cc) yardım ve koruma dilemek amacıyla vakit namazlarından sonra okunmasının yanı sıra, insanın başına gelebilecek kötülük ve felaketlere karşı da her zaman okunmasını tavsiye etmiştir.

Okunuşu

Bismillâhırrahmânirrahîm

Allâhü lâ ilâhe illâ hüvel hayyül kayyûm

Lâ te’hüzühû sinetüvvelâ nevm

Lehû mâ fissemâvâtî vemâ fil ard

Menzellezî yeşfeu indehû illâ biiznih

Ya’lemü mâbeyne eydîhim vemâ hâlfehüm

Velâ yuhtûne bişey’immin ilmihi illâ bimâ şâ’

Vesia kürsiyyühüs semâvâtî vel ard

Velâ yeûdühû hıfzühümâ

Vehüvel alıyyül azîm

Anlamı

Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla

O’ndan başka tanrı yoktur; diridir, her şeyin varlığı O’na bağlı ve dayalıdır.

Ne uykusu gelir ne de uyur.

Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O’nundur.

O’nun izni olmadıkça katında hiçbir kimse şefaât edemez.

Onların önlerinde ve arkalarında olanları O bilir.

O’nun ilminden hiçbir şeyi -dilediği müstesna- kimse bilgisi içine sığdıramaz.

O’nun kürsüsü gökleri ve yeri içine almıştır.

Onları korumak kendisine zor gelmez.

O yücedir, mutlak büyüktür.